

TANACETUM VULGARE O'SIMLIGI TARKIBIDAGI MINERAL ELEMENTLAR MIQDORINI ANIQLASH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14042186>

Z.O.Mirzayeva

O'.Sulaymonova

Andijon davlat pedagogika instituti kimyo o'qitish metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi va kimyo yo'nalishi 101-guruh talabasi

Annotatsiya : *aniqlash Ushbu maqolada Tanacetum Vulgare (oddiy dastarbosh, pijma) o'simligini gullarini maydalangan kukunini tarkibidagi mineral elementlar miqdorini aniqlash va tibbiyotda qo'llanilishi, uning o'stirilish usullari, haqida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Tanacetum vulgare, Dastarbosh, metil, metilvinil, geksadien, Dimetil, pentadien, pinen, sineol, evkaliptol, seksiterpenoidlar: tanatsin, taxillin, tanapsin, tanaxin, tanadin, tavulin, dezatillaurenobiolid, digidroddezatillaurenobiolid; steroidlar: sitosterin, flavonoidlar: kversetin, kversitrin.*

Abstract: *determination This article provides information on the medicinal use of the amount of mineral elements contained in the crushed powder of the flowers of the Tanacetum Vulgare plant, methods of its cultivation.*

Key words: *Tanacetum vulgare, Dastarbosh, methyl, methylvinyl, hexadiene, Dimethyl, pentadiene, pinene, cineol, eucalyptol, sexiterpenoids: tanacin, tachylin, tanapsin, tanaxin, tanadin, tavulin, desatillaurenobiolide, dihydrodesatillaurenobiolide; steroids: sitosterol, flavonoids: quercetin, quercitrin.*

Аннотация: *определение В статье приведены сведения о медицинском применении количества минеральных элементов, содержащихся в измельченном порошке цветков растения Tanacetum Vulgare, способах его выращивания.*

Ключевые слова: *Tanacetum vulgare, Dastarbosh, метил, метилвинил, гексадиен, диметил, пентадиен, пинен, цинеол, эвкалиптол, секстерпеноиды: танацин, тахилин, танапсин, танаксин, танадин, тавулин, дезатиллауренобиолид, дигидродесатиллауренобиолид; стероиды: ситостерин, флавоноиды: кверцетин, кверцитрин.*

Bugungi kunda Respublikamizda dorivor o'simliklarni ko'paytirish va tarkibidagi mikro va makroelementlar miqdorini aniqlash, biologiyasini o'rganish bo'yicha ko'pgina olimlarimiz ilmiy izlanishlar olib borishmoqda. Tanacetum vulgare gullaridagi 44 ta makro va mikroelementlarning miqdorini aniqlash uchun induktiv bog'langan plazma mass-spektrometriyasi (ICP MS) ishlatilgan. elementlarning miqdori tahlil qilishda, ular orasida makroelementlardan: Ca-9628, K-9297. P-4927, Al-3012, Si-2301. Mg-851, Na-414 mg/kg, ya'ni yuqori miqdorda mavjudligini ta'kidlash lozim. Bundan tashqari, temir makroelement

qatorida ko'p Fe-636, boshqa muhim mikroelementlardan Mn-32, Zn-23, Sr-9 katta miqdorda ekanligi aniqlandi. Boshqa o'sish joylaridan olingan namunalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazildi. Ukraina namunalariga solishtirilganda biroz farqi bo'lsa-da, ammo umumiy tendensiya yaqin desa bo'ladi. Gullari tarkibida 1,5 – 2 % efir moyi, flavonoidlar (kversetin, lyuteolin, apigenin, diosmetin), alkaloidlar, achchiq tanasetin, oshlovchi va boshqa moddalar aniqlangan. Gullarning efir moyi 47 % gacha tuyondan va boshqa birikmalardan tashkil topgan. Gullari tarkibida 1,5 – 2 % efir moyi, flavonoidlar (kversetin, lyuteolin, apigenin, diosmetin), alkaloidlar, achchiq tanasetin, oshlovchi va boshqa moddalar aniqlangan. Gullarning efir moyi 47 % gacha tuyondan va boshqa birikmalardan tashkil topgan. [3]

Tanacetum Vulgare o'simligini kimyoviy tarkibida Gulto'plamlar tarkibida 1,5-2% efir moyi, flavonoidlar (kversetin, lyuteolin, apigenin, xrizoeriol, diosmetin, izoramnetin, aksillarin va boshqalar) Alkaloidlar, oshlovchi moddalar, ko'p to'yinmagan bog'lanishga ega bo'lgan lakton (poliinli lakton) va tanatsetin achchiq moddasi bo'ladi. Efir moyi tarkibida a va b (47% gacha) tuyonlar, kamfora, tuyol, borneol, pinen va boshqa birikmalar bor. O'zbekistonning tabiiy iqlim va tuproq sharoitlari mazkur noyob gilyohlar o'sishi uchun har jihatdan qulay [5].

Ekin maydonlari

Zonalar	Ming ga	%
Cho'l	27594,8	61,16
Adir	2479,7	9,5
Tog'	961,9	2,13
Yaylov	701,8	1,55
Ekin ekiladigan Yerlar	11577,7	25,66
Jami:	45115,9	100

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Tanacetum Vulgare o'simligini ildizi tarkibidagi makro va mikro elementlar miqdorini «Rentgenoflyuretsentli spektrometriya usulida o'rganilganda o'simlikning ildizi tarkibida 56 ta elementlarning miqdori aniqlanib, Tanacetum Vulgare o'simligi gullari tarkibidagi Al (2124 mg), Si (9704 mg), P (5027mg), S (4582 mg), Cl (8849 mg), Sc (47.5 mg), Ti (40.8 mg), V (2.4 mg), Cr (1.7 mg), Mn (104.0 mg), Fe (369.0 mg), Ni (9.3 mg), Cu (19.2 mg), Zn (40.4 mg), Br (10.9 mg), Rb (8.9 mg), Sr (9.8 mg), Y (1.4 mg), Zr (2.8 mg), Nb (1.9 mg), Mo (1.0 mg), Cd (1.0 mg), Sn (3.8 mg), Ba (8.6 mg), Sm (3.2 mg), Pb (2.1mg), K (36380 mg), Ca (20900 mg), elementlari miqdori boshqalariga nisbatan ko'p bo'lishi aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. K. Xojimatov, X.Q. Haydarov, D.T. Xamraeva, D.A. Imomova, A.N. Xujanov. "O'ZBEKISTON DORIVOR O'SIMLIKLAR ATLASI" (o'quv qo'llanma). SamDU tahririy-nashriyot 2021-yil.

2. O'zbekistonda o'sadigan shifobaxsh o'simliklarning etimologik zamonaviy ensiklopediyasi A. Usmonxodjayev, E. I. Basitxonova, O'. P. Pratorov, A. Jabborov O'. Pratorov, A. S. To'xtayev, F. O'. Azimova, I. Z. Saparboyev, M. T. Umaraliyeva. Biologiya, darslik / T.: "O'zbekiston" NMUI. 2017.

3. Nabiyev M, Shifobaxsh giyoxlar, T., 1980; Xolmatov H.X., Habibov Z. H., Farmakognoziya [Darslik], T. 1967;

4. Karimov V. Shomahmudov A. "Xalq tabobati va zamonaviy ilmiy tibbiyotda qo'llaniladigan shifobaxsh o'simliklar "Toshkent", "Ibn Sino" NMB, 1993-yil.

5. Nabiyev M. "Shifobaxsh ne' matlar" Toshkent. 1994-yil.